ДА ЛИ ЋЕ У САНЏАКУ ЈУЛ ПОТИСНУТИ МУСЛИМАНСКЕ НАЦИОНАЛНЕ СТРАНКЕ

Друг Ферид улази у српску владу

После више година један Муслиман је поново члан српске владе, што у Санџаку једни доживљавају као „политичко мешетарење и замазивање очију“, а други као „отварање и почетак повратка поверења“. Нови члан владе је иначе и члан Југословенске левице

Ферид Хамидовић, један од виђенијих чланова новопазарског ЈУЛ, који је „остао комуниста и онда када су сви напустили партију“, постао је недавно заменик републичког министра за заштиту животне средине. Иако је његово именовање широким санџачким масама, традиционално незаинтересованим за дешавања у далекој метрополи, вероватно још непознато, далеко боље обавештени челници муслиманских странака у свему виде политичко мешетарење, манипулацију којом Београд покушава да наметне неке „поштене“ Муслимане и тако освоји муслиманске гласове на предстојећим изборима.

Хамидовић, дугогодишњи омладински функционер који је, како каже, време радије проводио на омладинским акцијама него на политичким састанцима, својевремено је напустио место секретара новопазарског одбора СПС, због „победе националистичке струје“ у истом, те отишао у Београд у Савез комуниста – покрет за Југославију. Његово именовање, тумачи се и значајном улогом коју ЈУЛ има у функционерским постављањима и смењивањима у Новом Пазару.

Скоро сва новопазарска унапређивања и смењивања, чак и када је реч о локалном СПС, доводе се у везу са ЈУЛ, мада у овој странци истичу да се њихова улога често прецењује. Наравни заменик републичког министра за заштиту животне средине, који се залаже и за очување традиционалне санџачке толеранције и међунационалног разумевања.

Постављање Хамидовића може се тумачити и као јасан одговор на питање на кога Београд рачуна у Санџаку. Индикативна је и чињеница да власти одбијају наставак летос започетих преговора са Расимом Љајићем, председником Странке демократске акције Санџака, рачунајући очигледно на неког другог играча.

Улога ЈУЛ у Новом Пазару видљива је и из чињенице да ова странка има све шансе да успе и на пољима на којима су многи други пропадали. Реч је, пре свега, о информативном систему, којим многи у овом граду нису задовољни.

Нови Пазар је један од ретких градова у Србији који нема локалну ТВ станицу, а истовремено је вероватно рекордер по броју сателитских антена по глави становника. Досадашњи покушаји приватника да добију дозволе за отварање приватних радио и ТВ станица, били су безуспешни, а најпознатији је пример Рушдије Шаботића који је још пре три године основао и скоро месец дана, без званичне дозволе за рад емитовао углавном сателитски програм на својој телевизији САН да би затим реаговали надлежни и запленили опрему.

Југо-босанци

Прилично подељене муслиманске странке слажу се у једном – неопходности успостављања приснијих веза са Босном. СДА подржава нормализацију односа између СРЈ и БиХ, али је Расим Љајић забринут због тога што „Милошевић у својим јавним наступима углавном спомиње ентитете, дајући им својство државности, а врло ретко говори о Босни као међународно признатој држави“.

СДА најављује иницијативу за добијање двојног југословенско-босанског држављанства за грађане Југославије „који Босну сматрају матичном државом“. Ову иницијативу подржава и Изудин Шушевић, који сматра да је двојно држављанство резултат договора у Дејтону. „Муслимани који живе у Србији и Црној Гори могу бити држављани БиХ, као и Срби из БиХ држављани Југославије“, сматра Шушевић. За новопазарски ЈУЛ је ово „маргинално питање на које наука треба да одговори. Важније је питање привредног развоја и заједничког живота“.

Љајић–Угљанин

Лишене, својом или туђом вољом, политичке комуникације са Београдом, муслиманске странке настављају да се баве уобичајеним проблемима исељавања санџачких Муслимана, кршењем људских права, пројектима аутономије и односима са „нашом матичном државом Босном и Херцеговином“. О поделама на муслиманској политичкој сцени све се ређе говори, пошто сукобљене стране покушавају да докажу да је победила њихова страна, те да друге ни не постоје.

Ипак, политички сукоб несумњиво водећих санџачких политичара Сулејмана Угљанина и Расима Љајића, чије превазилажење ни босанско руководство није могло да издејствује, и даље представља основну карактеристику муслиманске политичке сцене. Како се видљиви разлог њиховог размимоилажења налази у различитим методама политичке борбе и чињенице да Љајић не одустаје од пројекта остварења аутономије решавањем конкретних питања и то разговорима са Београдом, што његовом супарнику тренутно није прихватљиво, очигледно је да до помака у њиховим политичким односима скоро неће доћи.

Угљанинов део СДА окупљен око Муслиманског националног вијећа Санџака не одустаје од свог Меморандума о успостављању специјалног статуса за Санџак, који је у домаћим средствима информисања, опозиционим и владајућим структурама оцењен као сепаратистички документ. Семе сепаратизма, сматрају српске странке, налази се у превеликим надлежностима, које обухватају судство, полицију, владу, парламент и гувернера, и фактичком државном статусу које би овако замишљена аутономија подразумевала.

Страх од исељавања

Новембра прошле године „19 бошњачких партија, националних удружења и институција“ потписује Платформу о заједничком деловању, коју је српским националистичким партијама“.

Динар пре политике

Санџачка места традиционално спадају у привредно најнеразвијеније области Србије. Тако према новом Закону у групу неразвијених општина се налазе: Тутин, Сјеница и Пријепоље. Нови Пазар је са 80 процената републичког просека изашао са листе.

Ипак, у највећем санџачком граду привредни „гиганти“ Текстилни комбинат „Рашка“ и Фабрика обуће „Рас“ више не раде него што раде. У појединим друштвеним предузећима нередовно се исплаћује просечна зарада од 100 динара. Оно што Новопазарце највише брине је и чињеница да и приватни сектор увелико посустаје.

Шверц је скоро замро, новопазарски бувљак је, у конкуренцији Суботице и Туза, изгубио примат. Донекле се добро држе једино произвођачи обуће, а и произвођачи џинса све чешће размишљају о промени делатности. У таквој ситуацији није ни чудо да Новопазарци чешће брину о економским, него политичким темама.

пут пошло уместо од разлика, од сличних или истих политичких опредељења“. Реформисти задржавају партијску самосталност, а остају и верни идеји о регионализацији Санџака као „делу Југославије и подручју са бројним националним, историјским, етничким и културним специфичностима“.

Поједине мање муслиманске партије приступају Угљаниновој коалицији и из чисто практичних разлога. По Новом Пазару се прича да су неки санџачки партијски лидери јевтино продали Угљанину своју „политичку самосталност“ и то за плаћање канцеларије и телефонских рачуна.

Без обзира на те приче, може се рећи да је свим муслиманским политичким странкама заједничко то што страхују да је стварни циљ Београда на овом подручју промена демографске структуре. То потенцира и Расим Љајић, који истиче да југословенска влада „не показује никакве позитивне знаке промене тог циља ни након потписивања Дејтонског споразума“. У прибојском огранку СДА кажу да је притисак за исељавање нарочито јак у овом делу Санџака и то бројним понудама сарајевских Срба за размену имовине.

У сенци Косова

Како Београд не показује заинтересованост за решавање ових санџачких проблема, највећој муслимској

ком Холбруковог наследника Џона Колбрума.

Од избијања југословенске кризе санџачко питање налази се у дубокој сенци осталих, пре свега косовског, мањинских проблема. Додуше, Санџак се редовно налазио на дневном реду различитих конференција о бившој Југославији, али су се закључци сводили на уопштене формулације о заштити људских права. Тако је било и на Лондонској конференцији о бившој СФРЈ, августа 1992. године и каснијим састанцима на врху. Формирана је и комисија за Санџак при Женевској конференцији, санџачко питање редовно је обрађивано у извештајима ОЕБС, Стејт департмента, Тадеуша Мазовјецког и Елизабет Рен, бившег и садашњег известиоца УН за људска права.

Нису занемарени ни скоро редовни контакти Љајићеве СДА са српским опозиционим партијама, мада је изузетно добра сарадња на локалном нивоу са СПО, на вишем донекле посустала после недавних изјава Вука Драшковића у којима је негирано постојање Бошњака у Санџаку.

Очувана је и традиционално добра сарадња са партијама националних мањина, нарочито војвођанских Мађара. Очекује се да СДА Санџака учествује и на, скором суботичком састанку странака националних мањина, у организацији Савеза војвођанских Ма-

функционерским постављењима и смењивањима у Новом Пазару.

Скоро сва новопазарска унапређивања и смењивања, чак и када је реч о локалном СПС, доводе се у везу са ЈУЛ, мада у овој странци истичу да се њихова улога често прецењује. Наравно, не може се потценити ни значај Горице Гајевић, генералног секретара СПС и некадашњег председника Суда у Рашки, која у свом завичају, бар у већинско муслиманским крајевима, политички далеко боље комуницира са руководством ЈУЛ, него са челницима своје странке, које је и сама оштро критиковала за пречесте националистичке излете.

Јулски ТВ програм

Свој улазак у републичку Владу Ферид Хамидовић тумачи као „отварање, а не замазивање очију“ и „почетак повратка поверења, јер последњих година ниједан Муслиман није могао тако далеко да догура у Београду“. На овај начин пружену руку не треба одбацивати, већ прихватити, сматра станица, били су безуспешни, а најпознатији је пример Рушдије Шаботића који је још пре три године основао и скоро месец дана, без званичне дозволе за рад емитовао углавном сателитски програм на својој телевизији САН да би затим реаговали надлежни и забранили му даљи рад.

Оно што Шаботићу није успело, ускоро ће покушати ЈУЛ, који је покренуо иницијативу за оснивање новопазарске телевизије, која би „објективно информисала јавност“. Обзиром да идеју о локалној телевизији подржавају и поједини челници СПС, Нови Пазар ће, по свој прилици, ускоро добити телевизију чији ће најтежи задатак бити такмичење са овде популарним сателитским и програмом хрватске и босанске телевизије.

Приоритетни циљ ЈУЛ, ипак се не налази ни у информативној ни у функционерској сфери, већ, како каже Зухра Мумџић, председник новопазарског одбора, „у афирмацији међунационалне толеранције у Санџаку и то супротстављањем и муслиманским и мевала.

Страх од исељавања

Новембра прошле године „19 бошњачких партија, националних удружења и институција“ потписује Платформу о заједничком деловању, коју је иницирао МНВС. Платформу, на чуђење јавности, потписује и лидер санџачких реформиста Изудин Шушевић, некадашњи оштар критичар Сулејмана Угљанина.

Ово је протумачено и као неприродно повезивање грађанске и националистичких странака, али и као прагматични потез Шушевића, који, по оној народној када се двоје свађају, у овом случају Сулејман Угљанин и Расим Љајић, покушава да извуче максималну политичку корист.

Шушевић, пак, тврди, да потписивање Платформе не значи „поклањање“ Реформско демократске странке Сулејману Угљанину, већ је до заједничке сарадње дошло „после дуготрајних припрема и усаглашавања, као и захваљујући чињеници да се по први дама сарајевских Срба за размену имовине.

У сенци Косова

Како Београд не показује заинтересованост за решавање ових санџачких проблема, највећој муслиманској странци није остало ништа до да се окрене међународној заједници, што доказују и Љајићеви недавни сусрети са Малином Луцом, специјалним изаслаником за Балкан у оквиру Билтове групе и Хенријем Келијем, сарадници.

Очувана је и традиционално добра сарадња са партијама националних мањина, нарочито војвођанских Мађара. Очекује се да СДА Санџака учествује и на, скором суботичком састанку странака националних мањина, у организацији Савеза војвођанских Мађара. За разлику од Расима Љајића, остали санџачко-муслимански политичари и странке не могу се похвалити значајнијом сарадњом са српском опозицијом.

Сафета Бишевац

РЕЧ ПЛУС РАСИМ ЉАЈИЋ, ПРЕДСЕДНИК СДА САНЏАКА

Зашто преговарамо са Београдом

У принципу, свима су пуна уста преговора. Али, нечија се неспретност за дијалог најчешће очитује приликом постављања услова за које се унапред зна да их друга страна неће прихватити.

Ми услуге међународне заједнице радо прихватамо као средство политичког притиска на Београд, да отпочне разговоре о Санџаку. Али, условљавање разговора пристуством треће стране, у овом је случају тјерање воде на млин Милошевића, из више разлога.

Прво, стога што нас међународна заједница због отга може ставити у исту раван са режимом, и правећи вештачку симетрију, оптужити обе стране за некооперативност и неспремност за суштински дијалог.

Друго, власт на тај начин задржава статус кво, гурајући санџачки проблем под тепих.

Треће, Милошевић зна да вријеме ради против Санџака и тамошњих Бошњака, јер нас је сваким даном све мање и ми ипак тражимо аутономију превасходно за људе, а не за брда, шуме и пашњаке.

Ми смо прошле године започели прелиминарне разговоре са владом Србије, који су се на томе и завршили. Међутим, цијела међународна заједница проскрибирала је власт као одговорну за даљну опструкцију тих разговора.

Из тог својеврсног тестирања власти ми смо извукли одговарајућу политичку корист. Иначе, наша намјера је да започнемо разговоре око појединих конкретних питања (образовање, привреда, људска права, информисање, култура, уставно-правни статус) чиме би се створила клима за отпочињање преговора око садржаја и врсте санџачке аутономије.

Мудри људи су одавно казали да и магарац, када иде уз брдо, помало застајкује, прави кривине, да би стигао до врха. Дакле, са властима хоћемо да преговарамо зато што морамо, а са опозицијом хоћемо да сарађујемо јер нам је интерес да ове прве што прије пошаљемо у политичку историју.

СТРАНАЧКИ ЧЕЛНИЦИ О САНЏАЧКИМ ПРОБЛЕМИМА

Колико аутономије?

Зоран Ћинћић, ДС: Проблеми које имамо у Санџаку нису регионални. Они треба да се решавају нормалном гаранцијом права. Ако бисмо добили нормалну државу ти проблеми би аутоматски били решени. Погрешно би било у овој ситуацији потезати за неким драстичним уставним средствима као што је аутономија. То би било исто као да пацијента који може да се излечи узимањем лекова, одједном подвргнемо операцији. За Санџак, лек је у држави која би гарантовала уставна и грађанска права.

Мада Демократска странка нема посебан програм за Санџак ми тамо имамо своје страначке огранке, свуда сем у Тутину и Сјеници. Одатле не добијамо вести о међунационалним проблемима, већ о економским, пре свега.

Александар Вучић, СРС: Рашка област је српска постојбина, Срби су одувек тамо били у већини. Данас само у три општине Срби исламске вероисповести, који себе називају Муслиманима, имају већину – то су Тутин, Сјеница и Нови Пазар. Нема разлога да се због та три града даје било какав аутономни статус. Ако се ти грађани осећају Бошњацима, онда би у Србији у којој би на власти била Српска радикална странка, имали сва Уставом загарантована права која припадају националним мањинама.

Иван Ковачевић, СПО: Осим основних програмских начела која ће тичу територијлне недељивости Србије, али и права национална мањина СПО нема никакав посебни план за Санџак.

Задовољни смо тиме што Угљанинови екстремисти све више губе позиције, а јачају присталице Расима Љајића, који је у поређењу са Угљанином много више демократски оријентисан. Ипак, идеја бошњаштва за нас је неприхватљива.

Милорад Јовановић, ДСС: Демократска странка Србије нема посебан програм за регион Санџака, као и програм децентрализације и регионализације Србије. Њима би била решена не само економска већ и питања мањина настањених на тим регионима.

Европа на тај начин решава економске и етничке супротности у појединим регионима. Управо због тога је ова наша идеја наишла на одобравање код страних учесника на недавно одржаном саветовању Британсх Цоунцила, док су највећи отпор пружали Албанци вероватно због тога што она представља највећу опасност за њихов концепт самосталне државе. Кроз програм децентрализације и регионализације Албанци, Муслимани, Мађари, као и све остале мањине моћи ће лако и ефикасно да реше своје проблеме и дођу до самосталности у својим регионима.

Александар Вулин, ЈУЛ: Основни проблем у Санџаку је у поштовању, односно непоштовању Устава. Не треба посматрати Муслимане и Србе као две стране, они су грађани СР Југославије и имају потпуно иста права и обавезе.

Сходно томе, стриктно поштујући Устав, све приче о различитим аутономијама, статусима или доминацијама једног народа падају у воду. Држава је једнака за све и онда нема проблема ако се Устав поштује.

Садашњи проблем у Санџаку је национализам, и српски и муслимански. Националним екстремизмима Устав СРЈ не даје право грађанства.

Радивоје Лазаревић, Нова демократија: Нова Демократије је грађанска демократска политичка партија, која се залаже за децентрализацију и локалну самоуправу. Сматрамо да највећи број тешкоћа грађана Санџака може да се реши управо преко локалне самоуправе где би грађани могли да остварују своја права и слободе.

Иначе, сматрамо да су претерана сва размишљања о аутономији за коју се залажу поједини екстемисти са тог простора. Србија треба да буде децентрализована држава, а то ће обезбедити реализацију свих људских права.